

DAGELIJKS ZELFONDERZOEK

of

TAFEREEL VAN ETTELIJKE VRAGEN

waarmee een gelovige zich iedere avond zou moeten onderzoeken
en

VIJFTIG PLICHTEN

die ieder oprecht gelovige moet betrachten

door

JACOBUS KOELMAN

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004**

Voorwoord

Koelman schreef deze vragen op 10 december 1676, als banneling, vanuit Rotterdam, naar zijn gemeente Sluis in Vlaanderen. Ze vormen een onderdeel van een uitvoeriger verhandeling, in briefvorm geschreven, die te vinden is in het Historisch Verhael van de Proceduuren tegen D. Jacobus Koelman, Predicant tot Sluys in Vlaanderen..., beschreven door Theophilus Parresius (een pseudoniem voor Koelman) (Amsterdam/Vlissingen, 1677), 560-628; deze vragen: 615-624.

De uitgave van 1676 is door mij niet gezien. Krull vermeldt deze, onder de titel Zelf-Onderzoek ofte Regelen waar na elk zig dagelijks heeft te onderzoeken, tot bevordering van de Praktijk der Godzaligheid. Briefwijze aan sonunige Godvrugtige voorgedragen. Rotterdam 10 december 1676 (Krull, Jacobus Koelman, Amsterdam, 1972, p. 345).

In de 'Bysondere Aenspraek' voorin het door Koelman vertaalde boek Ettelijke Gronden van de Christelijcke Religie van Mr. Hugo Binning (Vlissingen/Amsterdam, 1678) spreekt hij over "mijnen brief van den 10 December 1676, welke gy ook in druk kunt leesen". In zijn "Toe-eygening aan de Gemeinte van Sluys in Vlaanderen" voorin de Pligten der Ouders (Amsterdam, 1679) verwijst hij voor deze brief evenwel naar zijn Historisch Verhaal, blz.560 ev, waarin deze brief ook opgenomen is.

Later werd deze uitvoeriger verhandeling uitgegeven onder de titel Self-onderzoek-regelen tot bevordering van de Praktyk der Godzaligheid (Utrecht, 1768).

In *Eens hemelings voortgang uyt de werelt na den hemel*, door P.H.A., vermeerdert met het verbeterd tafereel van ettelijke vragen door J.K. (Amsterdam, 1710), staan alleen de hier weergegeven vragen opgenomen.

Ook werden ze opgenomen achterin sommige uitgaven van *De arme twijfelende christen, genadert tot Christus*, door Mr. Thomas Hooker, vertaald door H.H., welk boek verschillende drukken beleefde, nl. 1. 1686, Amsterdam, Joannes Boekholt; 2. 1761, Rotterdam, van Pelt en Adr. Douci; 3. 1773, Amsterdam, by Abraham Cornelis; 4. 1773, Workum, by Petrus Olingius; 5. 1888, Utrecht, H. ten Hoove; niet voorwoord van ds. E.E. Gewin 6. z.j., Rotterdam, R.C. Hüge; n.d.; 7. z.j., Oud-Beyerland, C. Veldhoen; n.d. 8. 1974, Veenendaal, G. Kool, onveranderde uitgave (van nr.7?).

Vanwege het aanhangsel van Koelman is in latere drukken de vertaling van dit werkje van Hooker ten onrechte ook op naam van Koelman gezet en dat terwijl de vragen, die wèl van zijn hand zijn, er niet meer in opgenomen zijn! De Vyftig Plichten, welke moeten betracht zyn van een recht geloovige, vond ik in deze vorm eerst achterin het werkje van Hooker. Achter de Zelf-onderzoekregelen zoals ze in 1768 uitkwamen staat in 39 punten De altoosdurende pligt van een Christen in zyne omwandeling op Aarde; deze zijn heel anders geformuleerd dan de vijftig hier opgenomen plichten, waarvan ik de eerdere uitgave nog niet heb kunnen opsporen.

Ds. C. J. MEEUSE

TAFEREEL VAN ETTELIJKE VRAGEN

I. OVER UW GODSDIENSTIGE OEFENINGEN

1. Heb ik vandaag enige gevoelige gemeenschap met God in mijn oefeningen gehad?
2. Heb ik mijn verborgen oefeningen of mijn huisoefeningen niet nagelaten?
3. Heb ik het lezen van Gods Woord niet verzuimd?
4. Heb ik niet verzuimd heilige overdenkingen te houden over de gehoorde predikatiën, of over God, Christus, de zonde, het Woord Gods, de werken van God, mijn plichten, de dood, het oordeel, de hel, de hemel, enzovoort?
5. Heb ik mijn gebeden, en vooral de huisgebeden, niet gedaan uit gewoonte, uit sleur, en niet zozeer uit genegenheid?
6. Ben ik niet zorgeloos en oppervlakkig geweest bij het lezen van het heilig Woord, zonder met ootmoed, ijver en ernst te bidden of te zuchten om een zegen, of licht, of leven?
7. Heb ik mijn oefeningen niet ingekort door op mijn bed te blijven liggen terwijl ik op mijn knieën had moeten liggen?
8. Heb ik naar mijn oefeningen verlangd en uitgezien, en was ik werkzaam om er vrucht van te hebben?

II. OVER UW ZONDEN EN VERZOEKINGEN

1. Heb ik tegen de verzoeken gewaakt en ben ik er bevreesd voor geweest, of heb ik eraan toegegeven en ben ik erin gelopen?
2. Welke verzoeken heb ik vandaag bestreden, tegengestaan en overwonnen?
3. Heb ik vandaag niet tegen beter weten in en met opzet gezondigd?
4. Leef ik niet in iets, waarvan ik weet dat het zonde is, hetzij van nalatigheid, hetzij van bedrieff?
5. Heb ik mij zorgvuldig gehoed voor mijn ongerechtigheid, of ben ik er weer ingevallen?
6. Heb ik vandaag aan iemand ergernis gegeven of erger-nis aan iemand genomen?
7. Til ik niet licht aan de zonde, zodat het Evangelie en de genade, Christus en de beloften, minder zoet en dierbaar zijn?
8. Als ik in zonden gevallen ben, heb ik dan zonder uitstel berouw getoond, opgestaan en de schuld niet bemanteld (mij verontschuldigd) of verkleind?

III. OVER UW HART EN GEDACHTEN

1. Heb ik mijn hart wel gehouden in een ernstige, geestelijke en goede gestalte, om altijd bereid te zijn tot een heilige oefening en van de ene plicht tot de andere te gaan?
2. Heb ik de Heere gedurig voor mijn ogen gesteld, en heb ik ook bijzonder aan Hem gedacht toen ik pas wakker werd?
3. Heb ik de eeuwigheid op mijn hart gedragen en mij de dood en het oordeel, met de gevolgen ervan, voorgesteld?
4. Heb ik de zonde gevoeld in (consciëntie gemaakt van) kwade, ijdele, onnutte gedachten en daartegen gewaakt en gestreden?

5. Ben ik veel bezet geweest met heilige, uitschietende gebeden en verzuchtingen de hele dag door, en wandel ik zo met God in al mijn bezigheden?
6. Heb ik in mijn eenzaamheid mijn gedachten heilig trachten te besturen?

IV. OVER UW TONG, UW SPREKEN EN UW ZWIJGEN

1. Heb ik mijn tong bedwongen en ingetoomd van onnutte, scherpe en verkeerde woorden?
2. Heb ik over niemand achter zijn rug kwaad gesproken? Of riep de Heere mij om het nut van mijn naaste te zoeken door kwaad van iemand bekend te maken?
3. Was Gods Woord wel met eerbied in mijn mond en heb ik er met stichting over gesproken toen ik ging rusten, of toen ik opstond?
4. Heb ik steeds de waarheid gesproken en niet soms een leugen of halve leugen?
5. Heb ik gezwegen toen God mij riep om te spreken voor Zijn eer en voor het nut van mijn naasten?
6. Heb ik gesproken toen ik had moeten zwijgen?

V. OVER UW ETEN EN DRINKEN

1. Heb ik over het eten en drinken op de juiste wijze en met ernst vurig gebeden om een zegen en hartelijk ("beweeglijk") gedankt voor het genotene, of heb ik dit uit gewoonte en met sleur gedaan?
2. Heb ik gegeten en gedronken in Gods vreze en tot Gods eer, of zat ik alleen maar aan tafel om mijn honger en begeerte te verzadigen, tot geen hoger doel dan de beesten?
3. Heb ik niet overdadig en onmatig gegeten, zodat ik er last van had?
4. Ben ik niet van tafel opgestaan zonder maar iets over God of over Zijn Woord te zeggen, ja zonder zelfs met vreugde ("verlustiging") aan God te denken?

VI. OVER UW BEROEP

1. Heb ik deze dag in mijn eigen beroep waarlijk de Heere bedoeld en gediend?
2. Ben ik ook ijverig geweest in mijn beroep, of lui en traag?
3. Heb ik rechtvaardig gehandeld in mijn beroep, heb ik niemand verongelijkt of bedrogen, maar aan ieder gedaan zoals ik wilde dat men mij deed?
4. Heb ik mijn beloften niet gebroken in mijn handel, maar ben ik mijn woord nagekomen?
5. Heb ik mijzelf niet met aardse bezigheden overladen en die onordelijk behartigd, tot verhindering van wat ik voor mijn ziel had moeten doen?

VII. OVER DE PLICHTEN VAN UW BETREKKING

1. Heb ik mij als een christen gedragen omtrent degenen die onder mij of boven mij, of jonger of ouder waren?

2. Heb ik vandaag geen plicht verzuimd omtrent hen, met wie ik in bijzondere betrekking sta; heb ik daarin niet iets tegen mijn plicht gedaan, maar die getrouw uitgevoerd?
3. Heb ik, als vader of moeder, voor de zielen en lichamen van mijn kinderen wel zorg gedragen en er arbeid voor verricht?
4. Ben ik, als kind, tegenover vader en moeder eerbiedig, liefhebbend, onderworpen en dankbaar geweest?
5. Heb ik, als man, tegenover mijn vrouw in liefde en zorg voor haar ziel en lichaam mijn plicht gedaan?
6. Heb ik, als vrouw, mijn man geëerd, geliefd, gehoorzaamd, en zijn goed en het goed van het huis met de liefde van mijn hart verzorgd?
7. Heb ik, als meester of als huisvrouw, mijn dienstbode naar ziel en lichaam verzorgd en goede bevelen, bestraffingen, aanmoedigingen en voorbeelden gegeven?
8. Heb ik, als dienstbode, mij vandaag eerbiedig, gehoorzaam, vlijtig en getrouw gedragen omtrent mijn meester of vrouw, zoals een christen betaamt?
9. Heb ik, als regeerder bij de overheid of in de kerk, mijn plicht als zodanig gewetensvol trachten uit te voeren?
10. Heb ik als onderdaan van de overheid en als lidmaat van de kerk mij met betrekking tot mijn overheden en leraren goed gedragen, hen hoog geacht, en ben ik hen onderdanig en gehoorzaam geweest en heb ik voor hen gebeden?

VIII. OVER UW TIJD EN GELEGENHEDEN

1. Heb ik vandaag mijn tijd uitgekocht en het goede voor mijn ziel betracht omdat ik de tijd kostelijk achtte?
2. Heb ik niet te lang en zonder dat het nodig was geslapen, zodat mijn (geestelijke) oefening bekort moest worden, of enig nodig en nuttig werk ongedaan moest blijven?
3. Heb ik mijn tijd niet verkwest met nutteloze gesprekken en ijdele woorden, of met spelen en onnodige en ontijdige vermaken?
4. Heb ik niet veel ijdele inbeelden gevoed en opgevolgd op mijn weg, in mijn winkel, of elders, welke tijd ik voor mijn ziel had kunnen gebruiken en uitkopen?
5. Heb ik mijn tijd wel trachten uit te kopen door niet al te lange en onnodige bezoeken te doen of te ontvangen of te lang aan tafel te zitten?
6. Heb ik mijn tijd niet verloren door teveel over wereldse dingen te spreken en meer dan nodig was daarmee bezig te zijn?
7. Heb ik vandaag mijn tijd vlijtig gebruikt voor God en voor de zalige eeuwigheid, strijdende om in te gaan in de hemel?
8. Heb ik vandaag geen geschikte gelegenheid verwaarloosd, waarin ik mijn talenten had kunnen aanleggen om aan een ander goed te doen, naar lichaam of ziel, met raad en daad, en met giften?
9. Heb ik alle gelegenheden wel waargenomen om iets goeds voor mijn ziel te ontvangen, hetzij onderwijzing, of bestraffing, of opwekking?

IX. OVER UW KEUZE VAN EN VERKEREN IN GOED GEZELSCHAP EN BIJ VROMEN

1. Heb ik goede mensen uitgekozen en gezocht om in hun gezelschap te verkeren, omdat ze vroom zijn en met goede, heilige bedoelingen?

2. Heb ik getracht de vromen door bijvoorbeeld een geestelijke samenspraak op te scherpen tot liefde en goede werken?
3. Heb ik mij hartelijk en broederlijk liefhebbend en vreedzaam omtrent de vromen gedragen?
4. Heb ik mij verlustigd in de vromen en mij verblijd over hun welstand?
5. Heb ik de zwakheden der vromen gedragen en bedekt, of het tegenovergestelde?
6. Ben ik de vromen tot nut geweest, met vermaning, vertroosting, bestraffing, raad en gediensigheid, en heb ik nut van hen gezocht en ontvangen?

X. OVER UW GEDRAG TEN AANZIEN VAN ONBEKEERDEN EN IN GODDELOOS GEZELSCHAP

1. Heb ik mij voorzichtig en wijs onder de goddelozen gedragen, zodat ze mij niet tot een strik zijn geweest en ik door hen niet beschadigd ben?
2. Heb ik mij zo heilig onder hen gedragen dat ik niemand tot een struikelblok ben geweest, maar allen tot een goed voorbeeld om hen te overtuigen?
3. Ben ik ernstig, beleefd en medelijdend met hen geweest om hen goed te doen door bestraffen, vermanen, orderwijzen, enzovoort?
4. Heb ik mij voor Christus en voor Zijn woorden, wegen en kinderen niet geschaamd bij degenen die tegen die alle een haat hebben en deze openbaren?

XI. OVER UW GEDRAG TEN AANZIEN VAN GODS BESTURINGEN EN BEDELINGEN

1. Heb ik al de bijzondere besturingen ("voorzienigheden") Gods omtrent mij opgemerkt?
2. Heb ik Gods handelingen, omtrent ziel en lichaam, ten aanzien van mijn gebeden getracht te onderkennen?
3. Ben ik God voor mijn dagelijkse weldaden en zegeningen dankbaar geweest?
4. Heb ik vandaag mijn kruis gewillig gedragen en mij in tegenspoeden onder Gods hand gebogen?

XII. OVER UW BEOEFENING VAN DE VOORNAME DEUGDEN EN GENADEN

1. Heb ik door het geloof geleefd, voortdurend vertrouwend op de beloften en op Christus, om sterkte en hulp, voorspoed en aanneming bij God?
2. Heb ik mijn liefde tot God en tot de mensen, ook zelfs tot mijn vijanden, met ijver getracht te openbaren op deze dag?
3. Heb ik mijzelf verloochend, gespeend en ingebonden, en mij met zelfverloochening in alle voorvallen zoeken te gedragen?
4. Ben ik de gehele dag in de vreze Gods geweest, in eenzaamheid en in gezelschap, in godsdienstige verrichtingen en daarbuiten, altijd waakzaam om niet te zondigen?
5. Heb ik mij nederig gedragen, en hoogmoed in alles vermeden en bestreden?
6. Heb ik zondige toorn vermeden en mij zachtmoedig voor God en de mensen getoond?

7. Ben ik vergenoegd geweest met mijn staat en omstandigheden, die de Heere mij in Zijn voorzienigheid heeft laten toekomen?
8. Heb ik mij lijdzaam en zonder murmureren gedragen, als moeilijkheden en verdrukkingen, van God of door mensen, mij overkwamen?
9. Heb ik mijn oprechtheid in alles getoond, en geveinsdheid vermeden en bestreden?
10. Ben ik hemelsgezind en in God verblijd geweest en heb ik de aardsgezindheid en het vermaak in de ijdelheden tegestaan?

ENKELE VRAGEN ALS MEN 'S AVONDS MAAR KORTE TIJD
OF WEINIG BEGEERTE HEEFT TOT ZELFONDERZOEK

1. Ben ik vandaag in mijn eenzame overdenkingen en in mijn huiselijke godsdienstoefeningen ernstig en ijverig geweest en heb ik daarbij enige gevoelige gemeenschap met God gehad?
2. Heb ik tegen mijn verzoeken gestreden en mij gewacht van mijn boezemzonden?
3. Heb ik er zorg voor gedragen dat ik bij iedere plicht mijn hart in een heilige gestalte heb gehouden?
4. Heb ik geen ijdele gedachten of woorden voortgebracht en opgevolgd?
5. Heb ik de dag door veel uitschietende gebeden en verzuchtingen gehad?
6. Heb ik veel over Gods Woord gedacht en gesproken?
7. Heb ik mij matig, zelfverloochenend en geestelijk gedragen in het gebruik maken van de schepselen?
8. Heb ik vandaag niemand verongelijkt met woorden of met werken?
9. Ben ik ijverig, opmerkzaam en waakzaam geweest?
10. Heb ik mijn plicht niet nagelaten omtrent degenen, tot wie ik in een bijzondere relatie sta, en heb ik daarin niets tegen mijn plicht gedaan?
11. Heb ik mijn tijd niet verkwist en geen goede gelegenheid laten voorbijgaan om goed te doen of goed te ontvangen?
12. Heb ik vandaag voor God en mijn ziel ernstig gewerkt?
13. Ben ik niet onmatig met de aardse dingen bezig geweest?
14. Heb ik mij niet uitgelaten en toegegeven in hoogmoed, zondige toorn, onvergenoegdheid of opstandigheid?
15. Heb ik door het geloof geleefd en al mijn kracht uit de Heere Jezus gehaald?
16. Heb ik mijn licht laten schijnen onder de mensen en ben ik nuttig geweest voor vromen en niet-vromen?
17. Heb ik goede bedoelingen gehad bij al wat ik deed?
18. Heb ik in de liefde gewandeld ten aanzien van God en mijn naaste?

**VIJFTIG PLICHTEN,
DIE IEDER OPRECHT GELOVIGE MOET BETRACHTEN**

1. Geloofsoefeningen hebben, die op Christus gericht zijn.
2. Leven door het geloof, dat steunt op Christus en op het Verbond der Genade.
3. Liefdesuitgangen hebben naar God en naar Christus.
4. Zich in God en Christus verlustigen en vermaken.
5. Op God leunen en bouwen in donkere leidingen.
6. IJveren voor God en tegen de zonden.
7. Voor God en de mensen nederig zijn.
8. Zelfverloochening betrachten ten opzichte van eigen verstand, wil, krachten en bedoelingen.
9. Zijn gevoelens ("affecten") ten aanzien van schepselen verloochenen ("speenen") en het lichaam onderwerpen.
10. Zijn persoonlijke vijanden weldoen en zegenen en voor hen bidden, en goed doen aan degenen die ons goed doen, en kunnen doen.
11. Bidden in de Geest.
12. Zingen in de Geest.
13. Worstelen met God in verborgen gebeden om een goede, levendige en wakkere gestalte van het hart.
14. Uitschietende gebeden en dankzeggingen, zowel overdag als 's nachts op te zenden.
15. Zich veel te verwonderen over God en over Zijn Woord en werken, met de aanbidding daarvan.
16. Wandelen met God.
17. De gemeenschap met God hoog te schatten en te houden.
18. Een goede gestalte teer bewaren en die bevorderen.
19. Werkzaam zijn om verzekerd te worden van Gods gunst en van deel te hebben aan Jezus en de zaligheid, op goede gronden.
20. Teder te zijn ten aanzien van de rust en de heiliging van de sabbat, van het begin tot het einde.
21. Zorgvuldig, arbeidzaam en ernstig zijn, opdat al zijn huisgenoten, vrienden, dienstboden en veel anderen de Heere mogen dienen en waarlijk zalig worden.
22. Geestelijk en naar Gods Woord vast- en biddag houden.
23. Het Heilig Avondmaal hoog schatten en geestelijk en in het geloof gebruiken.
24. Zich ernstig bereiden en toeschikken tot gezette, heilige oefeningen.
25. Wandelen in de hemel.
26. Dikwijls zelfonderzoek doen, om te kennen zijn zonden, plichten, genade, staat en gestalte.
27. Tot zichzelf inkeren en terugzien, nadat men een plicht gedaan heeft, om te zien hoe deze verricht is en wat de vrucht ervan is bij God of de mensen.
28. Bevreesd zijn om ergernis te geven aan iemand die binnen of buiten is, zelfs door middelmatige dingen ontijdig en onnodig te doen; of ook om zich aan iemand te ergeren.
29. Tederheid te beoefenen ten aanzien van de goede gestalten der zwakken, om die te koesteren en te bevorderen.
30. Zorgvuldig zijn om in alles geestelijk te zijn en de Geest niet uit te blussen, in zichzelf noch in een ander, in Zijn aanradingen, bewegingen en kloppen.

31. Hartelijkheid, oprechtheid, waarheid en eenvoud te willen openbaren in alles.
32. Gods eer en Hem welbehagelijk te zijn, te willen beogen in alles.
33. Nauwkeurig waken over hart, tong, ogen, oren, gezelschappen en leidingen.
34. Zich gewoonlijk ("ordinaar") beklagen over de verdorvenheid van het hart, in het bijzonder ook van de geestelijke, als ongelooft, blindheid, het zoeken van zichzelf, zelfbedoeling, ongoddelijkheid ("Atheïstischeit"), dwaasheid, hoogmoed, dodigheid en ijdelheid van het hart.
35. Schrikken, zich schamen, zich verfoeien en walgen van zichzelf en over eigen verdorvenheid.
36. Een ander uitnemender achten dan zichzelf.
37. Door de Geest van Christus strijden tegen de hem eigen verdorvenheid van hart en leven, zonder er enigszins aan te willen toegeven.
38. Zonder uitstel zijn zonden belijden, met de verzwarende omstandigheden.
39. Zich beklagen en verootmoedigen over zonden van nalatigheid zowel als van bedrijf en over zonden van onwetendheid.
40. Hartelijk treuren over de zonden van land en kerk, en over de oordelen, de toorn van God en de plagen en voortekenen ervan.
41. Dankzegging doen, zowel voor geestelijke hulp in enige plicht en voor de gelegenheid om ze te doen, als voor de bewaring voor zonden waarin men had kunnen vallen, alsook voor andere weldaden.
42. In het verborgen een verbond maken met God en Christus, met overgave van zichzelf en van alles wat men heeft of vermag.
43. Zich Jezus' zaak ("intrest") aantrekken, alsof ze onze zaak is, hetzij dat het in ons voordeel, hetzij in ons nadeel is.
44. Blij zijn over eens anders geestelijke welstand, liefdesuitlatingen van de Heere, vrucht van zijn werk, dienst of talent.
45. Ernstig zijn in het bidden voor de onbekeerden, onwetenden en in het bijzonder voor de Joden en heidenen, en tegen al de onderdrukkers van Gods volk en zaak, en beletselen ("hindersaars") van de komst van Christus' koninkrijk, waardoor de kroon op Zijn hoofd niet bloeit.
46. Het Evangelie, en de aanbieding van Christus en de genade daarin, vrolijk hoogachten boven alle dingen en daarover roemen.
47. God gehoorzaam willen zijn omdat Hij het gebiedt en waard is, al krijgt men er geen uitwendig voordeel, maar schade en oneer, en onderdrukking en kruis van.
48. Overdenkingen en beschouwingen te hebben over het geestelijke, over God, over Gods Woord, over Zijn werken in de natuur, over Zijn leidingen ("voorzienigheden") in de genade en in de verlossing door Christus, en alleenspraken met zijn ziel.
49. Achterdocht en jaloezie ("jalouzye") te hebben over zichzelf en over al wat men doet.
50. Zachtmoedig en geduldig en vergenoegd te zijn omtrent God en de mens in wat ons overkomt.